

מרכז תרבות העמים לנוער
בירושלים

משרד החינוך, התרבות והספורט
מינהל חברה ונוער

מתודות חליפיות

(א: איך מחברים משחקים)

כתב: רן להב

עזרו, גיבשו רעיונות וייעצו:

דורון קורן, גלי בן-שלום, יצחק (איצ'ה) בן-מרדכי

ורדה גיל, גבריאל ניימן, דבורה אמיר

הפקה: מיימון מרציאנו

איורים: שלומית בר-דיין

(איורים נוספים מתוך הספר "Peanuts Jubilee" של צ'ארלס שולץ,

ומתוך "Max" של גובנטי)

ירושלים תשנ"ד

מרכז תרבות העמים לנוער
בירושלים

משרד החינוך, התרבות והספורט
מינהל חברה ונוער

למדריך

בחינוך הבלתי פורמלי, אשר מינהל חברה ונוער מופקד עליו, ניצבות מסרות חינוכיות רבות: לאומיות, חברתיות ואישיות. ייחודו שאין בו אימת ההישגיות והוא יכול להרשות לעצמו לפעול בדרכי עקיפין ולהביא בחשבון את נטיות הלב של בני הנוער.

"חונך לנער על פי דרכו", עיקרון זה ויצירת אמצעים וכלים חינוכיים מתאימים מסייעים להתפתחות בני הנוער.

אחד האמצעים המושכים את לב בני הנוער הוא המשחק, שבאמצעותו אנו מלמדים רבות.

המשחק הוא כלי מחזיק ברכה, בכך שהוא נענה למאוייו הטבעיים של האדם וגורם לו הנאה ושמחה.

לניצול יעיל של המשחק ולמסרות חינוכיות הטמונות בו, נועדה חוברת זו. ואתה המדריך נצל ושחק.

תוכן עניינים

עמ'	המשחקים והפעילויות המופיעים בו	עמ'	שם הפרק
		3	<u>פתח דבר</u>
		5	<u>פרק א': משחק-כרטיסים</u>
		7	<u>א. בינגו</u>
		8	בינגו הפעלת ידע
8	בינגו צמחים		
9	בינגו פוליטיקה		
		11	בינגו איסוף ידע
12	בינגו עדות בארץ		
14	בינגו צפרים		
		15	בינגו הפעלת שיקול דעת
15	בינגו סיכות להתנהגות		
17	בינגו הפסדים במעשה ערכי		
		19	סכום משחקי הבינגו
		20	תרגילי סיכום בינגו
		21	<u>ב. דומינו</u>
		21	דומינו המפעיל ידע
21	דומינו בעלי חיים		
24	דומינו עליות	24	דומינו איסוף ידע
26	דומינו פרסומות	26	דומינו הפעלת שיקול דעת
28	דומינו דרכי השפעה של פרסומות		
28	דומינו סיכות להתנהגות		
		29	תרגילי סיכום - דומינו
		30	<u>ג. סוחרים</u>
		30	משחקי סוחרים המפעילים ידע
30	סוחרים בנושא חרקים		
32	סוחרים, כישורים ומקצועות	32	משחקי סוחרים הדורשים ניתוח
34	סוחרים, פרסומות	35	משחקי סוחרים של הבעת דיעה

עמ'	המשחקים והפעילויות המופיעים בו	עמ'	שם הפרק
35	סוחרים - מה חשוב בחיים		
36	סוחרים - ציפיות מהקבוצה	38	תרגילי סיכום - סוחרים
		39	<u>פרק ב': משחקי משימה</u>
41	חידת נעלם - ארועים אקטואליים	41	<u>א. חידת נעלם</u>
42	חידת נעלם - עדות בארץ	44	<u>ב. תחרות משימות</u>
44	תחרות משימות בנושא המחנה		
46	תחרות משימות בנושא חנוכה		
47	תחרות משימות בנושא קשרים צופיים	48	תרגילי סיכום - תחרות משימות
		49	<u>ג. תחרות תחנות</u>
49	תחרות תחנות בנושא מחנאות		
51	תחרות תחנות בנושא חגי ישראל	52	תרגילי סיכום - תחנות
		53	<u>ד. מסיבת משימות</u>
54	מסיבת משימות בנושא המתרחש בארץ	55	תרגילי סיכום - מסיבת משימות
		56	<u>ה. תצפית</u>
56	תצפית על צורות התייחסות		
59	תצפית בנושא השפעת האדם על הצמחיה		
60	תצפית על ארוע מבוים - עזרה לזולת	61	תרגילי סיכום - תצפית
		62	<u>ו. משאל</u>
62	משאל על תדמית נשית וגברית		
64	משאל בנושא סולם היוקרה החברתי		
		67	תרגילי סיכום - משאל
		69	<u>פרק ג' - משחקי לוח</u>
69	טבלת היכרות בקבוצה		
72	טבלת ט"ו בשבט		
74	טבלת נקודת מבט	76	<u>א. טבלה</u>
			תרגילי סיכום - טבלה

עמ'	המשחקים והפעילויות המופיעים בו	עמ'	שם הפרק
			<u>ב. מסלולים</u>
77	מסלול כללי התנהגות	77	
79	מסלול התבוננות בצמחים		
81	מסלולים בנושאי אלימות		
		82	תרגילי סיכום - מסלולים
		84	<u>פרק ד': משחקי שכנוע</u>
		86	<u>א. תחרות שכנוע</u>
86	תחרות שכנוע בנושא עזרה לזולת		
88	מודרניזציה - כן או לא?		
		89	תרגילי סיכום - משחקי שכנוע
		92	<u>פרק ה': חידונים</u>
		93	א. חידון התאמות
93	חידון התאמות בנושא דרכי חיים של עמים שונים		
95	חידון התאמות בנושא הבעיה הפלסטינאית		
		96	תרגילי סיכום - חידון התאמות
		97	<u>ב. חידון שליפה</u>
97	חידון שליפה בנושא עדות		
99	חידון שליפה בנושא שבעת המינים		
		100	תרגילי סיכום - חידון שליפה
101	חידון החלפות על ידע כללי	101	<u>ג. חידון החלפות</u>
105	חידון החלפות בנושא ערביי ישראל		
		106	תרגילי סיכום - חידון החלפות
		107	<u>ד. חידון בחירה</u>
107	חידון בחירה בנושא חג הסוכות		
108	חידון בחירה להיכרות בין חברי הקבוצה		
		109	תרגילי סיכום - חידון בחירה
110	שניצל בורשט בנושא בעלי חיים	110	<u>ה. שניצל בורשט</u>
111	שניצל בורשט בנושא פוליטיקה ישראלית		
		113	תרגילי סיכום - שניצל בורשט

עמ'	המשחקים והפעילויות המופיעים בו	עמ'	שם הפרק
114	חידון דפדוף בנושא העליות לארץ	114	<u>ו. חידון דפדוף</u>
115	חידון דפדוף בנושא סגנונות אמנותיים		
		116	תרגילי סיכום - חידון דפדוף
		117	<u>פרק ו': משחקי דרמה</u>
119	משחק תפקידים בנושא מריבות	119	<u>א. משחק תפקידים</u>
121	משחק תפקידים בנושא קשיי שפה של עולים חדשים		
		122	תרגילי סיכום - משחק תפקידים
123	זהה אותי בנושא חלוקת חובות והנאות	123	<u>ב. זהה אותי</u>
125	זהה אותי בנושא של יצירת דימוי חיצוני		
		125	תרגילי סיכום - זהה אותי
		127	<u>פרק ז': סיכום ומבט כללי</u>
133	צורות ישוב שונות	129	אלו מטרות ניתן להשיג ע"י אלו משחקים
135	קבוצות		
138	בגדים ואסתטיקה	139	תרגילי סיכום - כללי

פתח דבר

חוברת זו היא חוברת דיפדוף (ולאו דווקא לקריאה שוטפת), ייעודה ללמד צעירים ובוגרים, במועדונים, בבתי הנוער ובתנועות הנוער - איך לבנות משחקים חליפיים. בעזרת משחקים אלו יוכלו המדריכים להעביר לחניכיהם נושאים שונים, ולהשיג מטרות חינוכיות שונות.

מהו משחק-חליפי?

משחק-חליפי הוא משחק, שבאמצעותו אפשר לעסוק בכל מיני נושאים. חידון, למשל, הוא משחק-חליפי, מפני שאפשר לעסוק בעזרתו בכל מיני נושאים: אפשר לחבר חידון על צמחים, חידון בנושא של מדינת ישראל, או בנושא של עמים ועדות, ובעצם - כמעט בכל נושא. חידון הוא, כמובן, משחק מוכר לכולם. אבל, קיימים משחקים-חליפיים רבים נוספים, שאפשר להשתמש בהם לנושאים שונים.

כל משחק-חליפי עוסק בדרך שונה בנושא המשחק, ומשיג מטרות חינוכיות מסוג שונה: יש משחקים-חליפיים המנתחים את הנושא ומקנים לחניכים הבנה מעמיקה יותר, יש משחקים-חליפיים המסכים את תשומת לב החניכים לתופעות שונות, משחקים אחרים מדגימים לחניכים כיצד רעיון או עיקרון כללי בא לידי ביטוי הלכה למעשה. יש משחקים-חליפיים המוסיפים לחניכים ידע, וכן הלאה. כלומר, מטרות המשחק מושגות לא רק באמצעות התכנים (נושא המשחק) אלא גם באמצעות הדרך שבה משחקים בו (החוקים והכללים). לכן, מדריך המכיר משחקים-חליפיים רבים, יוכל להשתמש בהם כמעט בכל נושא שבו ירצה לעסוק עם חניכיו, ולמטרות חינוכיות רבות ושונות. הפעילות הזאת מתבצעת בצורה משחקית ומהנה ולעתים עם מתח והנאה של תחרות (על החשיבות של שילוב יצירה עם ההפגה ראה בחוברת "אפיוני החינוך הכלתי פורמאלי" בהוצאת משרד החינוך והתרבות - אגף הנוער). אספנו בחוברת זו משחקים-חליפיים מסוגים שונים, אשר בהם תוכל להשתמש בפעולותיך. התרגילים נועדו לאמן אותך בשימוש במשחקים-חליפיים, כך שתוכל להתאים אותם לצרכיך.

בחוברת מובאות דוגמאות רבות של משחקים המותאמים למטרות ולנושאים שונים ומגוונים. תוכל להוסיף משחקים או דיונים עם חניכך, כדי להעמיק ולהרחיב את מטרות החינוכית.

כפי שתיווכח, קשה לקבוע במדויק לאילו גילאים מתאימים המשחקים בחוברת זו, משום שאפשר לתכנן משחק מסויים כך שיהיה קשה, מעמיק, ומצריך כושר ניתוח וחשיבה, ואפשר לבנותו כמשחק פשוט, שנדרשת לגביו חשיבה ברמה נמוכה יותר. משום כך, רוב המשחקים מתאימים לגילאים נמוכים (חטיבות הביניים, ואף בבתי הספר היסודיים) ולגילאים גבוהים יותר (תיכון) - הכל תלוי בצורה אשר בה מתכננים ובונים את המשחק.